

Klinische richtlijn voor aanvullende behandelingen bij borstkanker

Sterkte van het bewijs	
Waarde	Toelichting op de waardes
A	Raad de behandeling aan , er is een hoge mate van zekerheid dat de behandeling een aanzienlijke winst zal opleveren.
B	Raad de behandeling aan , er is een hoge mate van zekerheid dat de behandeling een gematigde winst zal opleveren.
C	Wees selectief met het aanraden van de behandeling en baseer de aanbeveling op een professioneel oordeel en op de voorkeuren van de patiënt. Er is minstens een gemiddelde zekerheid dat de behandeling een kleine mate van winst op zal leveren.
D	Raad de behandeling af . Er is een hoge mate van zekerheid dat de behandeling geen winst op zal leveren.
H	Raad de behandeling af . Er is een hoge mate van zekerheid dat de schade van de behandeling groter zal zijn dan de winst.
I	Onvoldoende bewijs



Symptomen	Aanbevolen therapie	Sterkte van het bewijs
Angst/stress	Meditatie wordt aanbevolen voor angstvermindering	A
	Muziektherapie wordt aanbevolen voor angstvermindering	B
	Stressmanagement wordt aanbevolen om angst tijdens de behandeling te verminderen. Echter, langdurende groepsprogramma's zijn effectiever dan programma's die thuis gevolgd moeten worden of dan kortdurende programma's	B
	Yoga wordt aanbevolen voor angstvermindering	B
	Acupunctuur, massage en ontspanning kunnen toegepast worden voor stressvermindering	C
Misselijkheid en braken veroorzaakt door chemotherapie	Acupressuur kan toegepast worden als aanvulling op anti-emetica om misselijkheid en braken tijdens de chemotherapie te beheersen	B
	Elektro-acupunctuur kan toegepast worden als aanvulling op anti-emetica om misselijkheid en braken tijdens de chemotherapie te beheersen	B
	Gember en ontspanningsoefeningen kunnen toegepast worden als aanvulling op anti-emetica om misselijkheid en braken tijdens de chemotherapie te beheersen	C
	Glutamine wordt niet aanbevolen voor de vermindering van misselijkheid en braken tijdens de chemotherapie	D
Depressie en stemmingswisselingen	Meditatie, met name stressreductie gebaseerd op mindfulness, wordt aanbevolen voor het behandelen van stemmingswisselingen en depressieve klachten	A
	Ontspanningsoefeningen worden aanbevolen voor het verminderen van stemmingswisselingen en depressieve klachten	A
	Yoga wordt aanbevolen voor het verminderen van stemmingswisselingen en depressieve klachten	B
	Massage wordt aanbevolen voor het verminderen van stemmingswisselingen	B
	Muziektherapie wordt aanbevolen voor het verminderen van stemmingswisselingen	B
	Acupunctuur, therapeutic touch en stress management kunnen toegepast worden om stemmingswisselingen en depressieve klachten te verminderen	C

Symptomen	Aanbevolen therapie	Sterkte van het bewijs
Vermoeidheid	Hypnose en ginseng kunnen toegepast worden om de slaap te bevorderen tijdens de behandeling	C
	Acupunctuur en yoga kunnen toegepast worden om de slaap te bevorderen na de behandeling	C
	Acetyl-L-carnitine en guarana worden niet aanbevolen voor het bevorderen van de slaap tijdens de behandeling	D
Lymfoedeem	Laaggradige lasertherapie, manuele lymfedrainage en drukverband kunnen toegepast worden om lymfoedeem te verminderen	C
Neuropathie	Acetyl-L-carnitine wordt niet aanbevolen voor de preventie van chemotherapie-geïnduceerde perifere neuropathie vanwege potentiële schade	H
Pijn	Acupunctuur, therapeutisch touch, hypnose en muziektherapie kunnen toegepast worden voor de vermindering van pijn	C
Kwaliteit van leven	Meditatie wordt aanbevolen voor verbetering van de kwaliteit van leven	A
	Yoga wordt aanbevolen voor verbetering van de kwaliteit van leven	B
	Acupunctuur, maretak, qigong, reflextherapie en stressmanagement kunnen toegepast worden voor verbetering van de kwaliteit van leven	C
Slaapstoornis	Yoga kan toegepast worden om de slaap te verbeteren	C
Vasomotorische klachten/opvliegers	Acupunctuur kan toegepast worden om opvliegers te verminderen	C
	Soja wordt niet aanbevolen voor het verminderen van opvliegers wegens gebrek aan effect	D

Lyman, G. H., Greenlee, H., Bohlke, K., Bai, T., Demichele, M. A., Deng, G. E., Fouladbakhs, J. M., Gil, B., Hershman, D. L., Mansfield, S., Mussallem, D. M., Mustian, K. M., Price, E., Raft, S., & Cohen, L. (2018). *Integrative Therapies During and After Breast Cancer Treatment: ASCO Endorsement of the SIO Clinical Practice Guideline*. *Journal of Clinical Oncology*, 36 (25), 2646-2655.

DOI: <https://doi.org/10.1200/JCO.2018.79.2721>

Klinische richtlijnen samengevat

Klacht	Behandeling	Beoordeling
Angst/stress	Meditatie	A
	Muziektherapie	B
	Stressmanagement	B
	Yoga	B
	Acupunctuur, massage en ontspanningsoefeningen	C
Misselijkheid en braken veroorzaakt door chemotherapie	Acupressuur als aanvulling op anti-emetica	B
	Elektro-acupunctuur als aanvulling op anti-emetica	B
	Gember en ontspanningsoefeningen als aanvulling op anti-emetica	C
	Glutamine: afraden	D
Depressie en stemmingswisselingen	Meditatie	A
	Ontspanningsoefeningen	A
	Yoga	B
	Massage	B
	Muziektherapie	B
	Acupunctuur, therapeutisch touch en stressmanagement	C
Vermoeidheid	Hypnose en Ginseng	C
	Acupunctuur en yoga	C
	Acetyl-L-carnitine en guarana	D
Lymfoedeem	Laaggradige lasertherapie, manuele lymfedrainage en drukverband	C
Neuropathie	Acetyl-L-carnitine: afraden	H
Pijn	Acupunctuur, therapeutisch touch, hypnose en muziektherapie	C
Kwaliteit van leven	Meditatie	A
	Yoga	B
	Acupunctuur, maretak, qigong, reflextherapie en stressmanagement	C
Slaapstoornis	Yoga	C
Vasomotorische klachten/opvliegers	Acupunctuur	C
	Soja: afraden	D